Atsižvelgiant į kapų atidengimo aukščius ir laikant, kad kapų duobės laidojimo metu turėjusios būti panašaus gylio, galima daryti prielaidą, kad perkasos 1 vietoje paviršius turėjęs būti daugmaž lygus, o dabartinio šlaito viršutinioji dalis susiformavo kur kas vėliau dėl erozijos. Perkasos 1 P–PR dalyje aptikta tik keletas pavienių žmogaus kaulų iš suardytų kapų. Perkasos 2 Š dalyje kapų požymių neaptikta – tikėtina, kad toliau Š kryptimi nuo perkasos 2 nelaidota, tačiau tai patvirtinti arba paneigti galima tik atlikus papildomus archeologinius tyrimus.

The Cemetery in Kalnai Park

The 2021 excavation of 2 trenches totalling 34.9 m^2 (Fig. 1) at the site of planned stairs and footpaths on Altana Hill on the grounds of Vilnius Hillfort and its associated settlements revealed 11 burials oriented E–W (head to the W) at a depth of 30–150 cm from the present-day ground's surface (Fig. 2). The individuals had been interred in plank coffins as shown by the discovered coffin nails. The burials were preliminarily dated to the 17th–18th centuries.

Dovilas Petrulis

Senkapis Panevėžyje, Vasario 16-osios gatvėje 27

Panevėžio miesto istorinėje dalyje (UK 31872), tarp Vasario 16-osios g. 20–27, važiuojamoje dalyje buvo tiriamas senkapis, preparuoti žmonių kapai. Detaliai ištirtos 3 perkasos su išplatinimais: 1 – 50 m^2; 2 – 112 m^2; 3 – 50 m^2. Bendrai detaliųjų tyrimų metu ištirtas 267 m^2 plotas, žvalgytas 250 m^2 plotas (1 pav.). Tyrimai atlikti vykstant centrinės miesto dalies tvarkymo darbams: rekonstruojant gatvės važiuojamąją dalį, keičiant šaligatvių dangą.

Šalia šios vietos senkapio teritorijoje 2007 m. A. Petrulienė atliko tyrimus šalia buvusio NKVD–MGB būstinės pastato, A. Smetonos g. 30. 2010 m. ji tęsė tyrimus A. Smetonos g. 30. Jų metu ištirtos dvi 22 m^2 ploto perkasos, kurios prijungtos prie 2007 m. ištirtų perkasų (*ATL 2010 metais,* 2011, p. 146–148). 2019 m. D. Petrulis Vasario 16-osios gatvės atkarpoje šalia planuojamos tirti vietos atliko žvalgomuosius tyrimus (*ATL 2019 metais,* 2020, p. 289–293). 2020 m. vasarą ir rudenį D. Petrulis Vasario 16-osios gatvės atkarpoje šalia A. Smetonos g. 30 sklypo ribos atliko žvalgymus (*PKM,* b. A 148, p. 10). 2020 m. lapkričio mėnesį D. Petrulis atliko detaliuosius tyrimus Vasario 16-osios gatvės atkarpoje. Tyrimų vieta ribojosi su A. Smetonos g. 30 sklypo ŠR riba. Ištirta 1 perkasa – iš viso 50,5 m^2 plotas. Perkasoje 1 rasta ir ištirta 19 kapų (*PKM,* b. AR 149). 2020 m. gruodį K. Duderis Vasario 16-osios gatvės važiuojamoje dalyje atliko žvalgomuosius tyrimus. Jis ištyrė 4 perkasas, iš viso 40 m^2 plotą. Perkasose 1–3 permaišytame grunte rasta pavienių žmonių kaulų iš anksčiau suardytų kapų.

2021 m. perkasose 1–3 iš viso rasti ir ištirti 42 griautiniai mirusiųjų kapai. Juose palaidota: 13 vaikų, 15 vyrų, 9 moterys, 2 paaugliai ir 5 nenustatytos lyties ir amžiaus individai. Rasta pavienių individų kaulų iš suardytų kapų. Nustatyta, kad perkasoje 2 mirusieji laidoti tankiau nei perkasoje 3, perkasose fiksuotos 2 eilės kapų, laidota keliais sluoksniais. Perkasoje 2 mirusieji laidoti tankiausiai ties PV dalimi (2 pav.). Perkasoje mirusieji laidoti rečiau, atokiau vienos nuo kito. Didžioji dalis mirusiųjų laidoti karstuose, guldyti ant nugaros ištiestomis kojomis 24–155 cm gylyje nuo fiksuoto žemės paviršiaus, smėlio sluoksnyje.

Perkasoje 1 fiksuotas intensyvus XX a. II pusės perkasimas, nustatytas fragmentiškai išlikęs 20 cm storio XIX–XX a. pradžios kultūrinis

1 pav. Situacijos planas: 1 – 2021 m. detaliųjų tyrimų vietos; 2 – 2020 m. žvalgymų vieta. D. Petrulio brėž.

Fig. 1. The situation plan: 1 – the 2021 excavation sites; 2 – the 2020 field survey site.

sluoksnis. Perkasos PV dalyje nukasus smėlio sluoksnį, 1,44 m gylyje atidengtas stipriai suardytas kapas 1. Kapas 26 fiksuotas perkasos ŠR dalyje, 1,63 m gylyje, be įkapių.

Perkasoje 2 fiksuoti kapai 2–10, 31. Kapai nuo žemės paviršiaus 75–131 cm gylyje. Galvos orientuotos į V, dažniau į PV – 225–275°, išskyrus kapą 9, kuriame rasta tik kaukolė, o mirusiojo padėtis nenustatyta. Mirusiųjų rankų padėtis įvairi: ties dubeniu, prie šonų. Išsiskyrė *kapas 31*. Jame mirusysis palaidotas aukštielninkas, ištiestomis kojomis, dešinė ranka sulenkta per alkūnę ir padėta ant dešiniojo peties, o kairė ranka sulenkta ir orientuota ties krūtine. Dalis kapų fiksuoti stipriai suardyti (kapai 3, 5, 7, 9). Perkasos centrinėje dalyje laidota irgi tankiai (kapai 11–18, 27, 28, 29, 33). Atstumas tarp kapų 20–150 cm (3 pav.). Fiksuoti grupiniai kapai, esantys šalia vienas kito, kuriuos galima priskirti šeimos kapams (kapai 14, 28). Kapai nuo žemės paviršiaus 82–155 cm gylyje. Galvos orientuotos į V, dažniau į PV – 240–260°. Mirusiųjų rankų padėtis įvairi: ties dubeniu, prie šonų, ties juosmeniu. Dalis kapų labai suardyti. Kapuose 12, 15, 28 kaukolės rastos neteisingose anatominėse pozicijose, jos fiksuotos išstumdytos ankstesnių perkasimų metu. Rasta vaikų kapų (kapai 16, 17, 29, 33), kur griaučių kaulai smulkūs, sunykę, prastai išlikę. Kape 13 ant mirusiojo kaklo rastas stiklo karolių vėrinys iš labai smulkių spalvotų karoliukų. Kai kuriuose kapuose kaip įkapių įdėta monetų (kapai 16, 17). Vaiko kape 16 rastos 6 monetos, Jono Kazimiero (1648–1668 m.) LDK šilingai, datuojami XVII a. II puse. 3 monetos rastos 10 cm atstumu į R nuo kaukolės, kitos 3 monetos rastos po mirusiojo griaučiais, ant karsto lentos. Vaiko kape 17, krūtinės srityje, ties šonkauliais, rastas karalienės Kristinos Augustos Vazos valdymo laikotarpio (1632–1654 m.) šilingas (korodavęs), datuojamas XVII a. viduriu. Perkasos 2 PR dalyje mirusieji

2 pav. Perkasos 2 ŠV dalyje 80–102 cm gylyje atidengti kapai iš R. D. Petrulio nuotr.

Fig. 2. Burials unearthed at a depth of 80–102 cm in the NW part of Trench 2, as seen from the E.

3 pav. Kapai centrinėje perkasos 2 dalyje 80–120 cm gylyje iš R. D. Petrulio nuotr.

Fig. 3. The burials at a depth of 80–120 cm in the central part of Trench 2, as seen from the E.

(kapai 19–25, 30, 32) laidoti rečiau ir atokiau vienas nuo kito, aukštielninki, karstuose (4 pav.). Ties 2 perkasos PR pakraščiu kapų neužfiksuota. Kapų gylis nuo žemės paviršiaus – 78–137 cm. Galvos orientuotos link V pusės, dažniau į PV – 230–280°. Kapuose 19 ir 20 mirusieji laidoti galvomis į V, 280°. Mirusiųjų rankų padėtis įvairi: ties dubeniu, prie šonų, ties juosmeniu. Kapai 22, 23, 24 fiksuoti stipriai suardyti, nes per juos nutiesti ryšių kabeliai. Jų kaulai išsklaidyti, sutraiškyti. Rasti vaikų kapai 20, 25, 30. Preparavus kapus, perkasa 2 iškasta iki šviesaus gelsvo smėlio sluoksnio.

Perkasoje 3 pavienių kaulų rasta visame perkasos plote nuo paviršiaus. Perkasos 3 centre, 1,02–1,22 m gylyje, tamsiai pilkų žemių su smėlio intarpais sluoksnyje fiksuota 66x55 cm dydžio ūkinė *duobė 1*. Jos dugnas buvo H_{abs}53,68 m. Duobėje, pilkos žemės sluoksnyje rasta daug XVII–XVIII a. buitinės keramikos indų šukių. Išskirtos kelios grupės keraminių indų dalių: šoninės sienelės su pakraštėliu, priedugniai, dugnai ir ąselė. Glazūruotų indų fragmentų rasta nedaug: glazūruoto dubens sienelių, viršutinio pakraštėlio šukė (1) ir 2 vienetai glazūruotų puodynių dugnų fragmentų. Didžioji dalis keraminių indų šukių buvo neglazūruotos, degtos oksidacinėje aplinkoje, iš viso – 52 vienetai. Perkasos PV dalyje, šalia PV sienelės, fiksuoti kapai 34–42 (5 pav.). Kapai nuo esamo žemės paviršiaus buvo 24–66 cm gylyje. Visų mirusiųjų galvos orientuotos V link, dažniau į PV – 220–260°, išskyrus kapus 35, 42, kuriuose fiksuotos tik kaukolės su pavieniais kaulais, todėl mirusiųjų padėtis juose tiksliai nenustatyta. Mirusieji laidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis. Kapuose rasta karstų liekanų – medienos trūnėsių, lentų gabaliukų fragmentų. Mirusiųjų rankų padėtis įvairi: ties dubeniu, prie šonų ar kryžiuotos juosmens srityje. Didžioji dalis kapų fiksuoti stipriai suardyti,

4 pav. Kapas 23 perkasoje 2 iš ŠR. D. Petrulio nuotr.

Fig. 4. Burial 23 in Trench 2, as seen from the NE.

5 pav. Kapas 34 perkasoje 3 iš R. D. Petrulio nuotr.

Fig. 5. Burial 34 in Trench 3, as seen from the E.

6 pav. Galąstuvas (inventorinis numeris 13) iš kapo 34 perkasoje 3. D. Petrulio nuotr.

Fig. 6. The whetstone (catalogue number 13) rom Burial 34 in Trench 3.

dažniau išlikusi tik viršutinė (kaukolė, stuburas, rankų kaulai) palaikų dalis (kapai 36–41). Fiksuoti sutrupinti ir suskaldyti kaulai bei jų fragmentai. Kapai prastai išliko dėl anksčiau vykusių gatvės statybos darbų. Geriau išlikusiame kape 34 ties dubeniu, šalia juosmens, 5 cm atstumu nuo kairiojo alkūnkaulio rasta įkapė – akmeninis galąstuvas su skylute pakabinimui (6 pav.). Kituose kapuose įkapių nerasta. Pagal šioje Vasario 16-osios gatvės atkarpoje rastas kapų įkapes kapus galima datuoti XVII–XVIII a. pradžia (7, 8 pav.). Perkasoje aptiktas iki 90 cm storio pažeistas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis. Remdamiesi šių ir ankstesnių archeologinių tyrimų rezultatais galime daryti išvadą, kad Vasario 16-osios gatvės atkarpa nuo A. Smetonos gatvės sankryžos iki pastato 27 apima Panevėžio miesto XVII–XVIII a. pradžios Naujamiesčio kapinių ŠR dalį.

7 pav. Stiklo karoliai iš kapo 13 perkasoje 2. D. Petrulio nuotr.

Fig. 7. Glass beads from Burial 13 in Trench 2.

8 pav. Monetos iš kapo 16 perkasoje 2. D. Petrulio nuotr.

Fig. 8. Coins from Burial 16 in Trench 2.

Žvalgymai atlikti tranšėjoje 1, Vasario 16-osios gatvės važiuojamoje dalyje, šalia perkasos 3, bendrame 250 m^2 plote. Čia fiksuotas XX a. perkastas supiltinis smėlio ir žvyro sluoksnis, žemės nukastos iki 80 cm projektinio gylio. Rasta moneta, rankenėlė ir pavienių žmonių kaulų iš suardytų kapų.

The Old Cemetery at Vasario 16-osios St. 27, Panevėžys

In 2021, an excavation (3 trenches with extensions, a total of 267 m^2) was conducted in an old cemetery in the carriageway between Vasario 16–osios St. 20–27 in the historic part of the city of Panevėžys (Fig. 1), yielding 42 inhumations (Figs. 3–5) containing 13 children, 15 males, 9 females, 2 adolescents, and 5 individuals of indeterminant sex and age as well as isolated bones from destroyed burials. Two rows of burials in several layers were recorded in the trenches. It was determined that the individuals had been interred more densely in Trench 2, especially in its SW part, than in Trench 3. The majority had been interred in an extended supine position in a coffin. While the position of the hands was not determined in every case, mostly they were placed on the pelvis, at the sides, or on the abdomen. The majority had a SW–NE or W–E orientation with the head towards the W. The individuals had been interred at a depth of 24–155 cm from the recorded surface of the ground. While intense disturbances from the second half of the 20th century were recorded in Trench 1, a fragmentally surviving, 20 cm thick, 19th – early 20th-century cultural layer was identified. A disturbed 90–107 cm thick, 17th–18th-century cultural

layer was discovered in Trenches 2 and 3. Sterile soil, a layer of undisturbed sand, was reached at a depth of 31–246 cm in Trenches 1–3. Four burials contained grave goods: coins, glass beads, and a whetstone (Figs. 6–8). Based on the discovered grave goods and artefacts, it is possible to assert that interments had occurred there in the 17th – early 18th centuries. The individual layers and removed soil yielded a total of 73 17th–20th-century finds: potsherds, coins, a postal seal, and a copper alloy lid.

Dovilas Petrulis

Panevėžio senosios kapinės Venslaviškio gatvėje 6

2021 m. atlikti detalieji tyrimai bei žvalgymai Panevėžio senosiose kapinėse (UK 21138) Venslaviškio g. 6. Šioje vietoje buvo numatoma atlikti gydymo paskirties pastato 2D2p (Š korpusas) kapitalinį remontą, tvarkyti aplinką. Detaliųjų tyrimų metu ištirtos 4 perkasos su išplatinimais: 1 – 15,51 m²; 2 – 12 m²; 3 – 10 m²; 4 – 100 m² (bendras 137,51 m² plotas), žvalgytos 9 tranšėjos, iš viso 778,6 m² plotas.

Istorinių šaltinių duomenimis, 1507 m. Panevėžio senamiestyje pastatyta medinė Dievo Motinos vardo katalikų bažnyčia (Maksimaitienė O., Pirmosios žinios apie Panevėžio miestą, *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai A serija*, 1961, t. 2, p. 125). Bažnyčios pastatas buvo kuklus: nedidelis, vienerių durų, 6 langų, su bokšteliu ir 3 nedideliais varpais. Viduje buvo 3 altoriai, o bažnyčios stogas dengtas lentomis (Ragauskienė R., Panevėžys XVI–XVIII a., *Panevėžys nuo XVI a. iki 1990 m.* Panevėžys, 2003, p. 42). Netoli bažnyčios ir upės pastatyta klebonija ir ūkiniai pastatai. Šalia bažnyčios, kelių sankryžoje (į Vabalninką ir Plūkius–Venslaviškius) Ramygalos klebonas buvo įkūręs smuklę. Taigi bažnyčia, klebonija, smuklė bei turgus sudarė besikuriančio Panevėžio senamiesčio branduolį. Šalia bažnyčios veikė kapinės (Miškinis A., *Panevėžio urbanistinė raida iki 1871–1872 m.,* Panevėžys, 1993, p. 21). Per visą XVII ir XVIII a. Panevėžio senasis miestelis neišsiplėtė. Tikslesnį miestelėnų skaičių galima įvardyti tik nuo XVIII a. pradžios. Pagal 1720 m. duomenis, Senajame Panevėžyje gyveno 18 šeimų, t. y. apie 126 gyventojus. Žinoma, kad miesteliui priklausė aplinkiniai kaimai su 712 gyventojų (Maksimaitienė O., *Iš Panevėžio istorijos*, Vilnius, 1992, p. 20). Analizuojant vėlyvesnį Senojo Panevėžio miestelio 1857 m. planą, matome beveik nepakitusį jo gatvių išdėstymą (1 pav.). Pagrindinės gatvės išlikusios tos pačios, tik R, už kapinių teritorijos, greta pažymėtų žemės sklypų užsisuka Rytinės gatvės atsišakojimas į P, link Nevėžio upės. Reikia manyti, kad toje vietoje turėjo būti brasta per Nevėžio upę. Ties pagrindinių gatvių susikirtimu kryžiukais žymima kapinių teritorija. Visa senojo miestelio teritorija žemėlapio plane suskaidyta į nedidelius atskirus žemės sklypus. Iš maždaug 50 atskirų žemės valdų apgyvendintos galėjo būti tik 22.

Ankstesnių tyrimų vietos Panevėžio senųjų kapinių aplinkoje ir 2021 m. tirta vieta pažymėtos suvestiniame plane (2 pav.). Didžiausius šių kapinių tyrimus 2011 m. atliko A. Gerbutavičiūtė Senamiesčio g. 72a. Tyrimų vieta apėmė Panevėžio senųjų kapinių V dalį. Ji ištyrė 402,45 m² plotą, surado 252 kapus. Pagal kapuose rastas įkapes bei atsitiktinius radinius iš suardytų kapų aptikti palaikai datuoti XVI a. pradžia – XVII a. pabaiga (*ATL 2011 metais,* 2012, p. 308–311; Gerbutavičiūtė A., *Senojo Panevėžio kapinių palikimas. XVI a. pradžia – XVII a. II p. archeologinių radinių katalogas*. Vilnius, 2013).